

Dr. Rudolf Rauscher:

Přehled vývoje horního práva na Slovensku.

Nabytím nové naší země Slovenska¹⁾ objevila se nutnost studia dějin právního vývoje této nové části našeho státu. Badatelům naskytla se příležitost ukázat, že Slovensko jako země slovanská nikdy nebyla odcizena našim zemím, třeba by na venek mezi ně postavena byla hranice státu cizího. Skutečně objevily se před zraky badatelů vnitřní vztahy, které uměle byly duseny. Objevily se prozatím v hlavních rysech, ale neváháme tvrdit, že tyto obrysy se v podobnostech ještě více osvětlí dalším studiem. Potvrdí se tím zajisté tvrzení Maciejowského, že nelze oddělovati vylíčení právního vývoje nejen na Slovensku, ale i v Maďarsku, od právních dějin slovanských, protože nekulturní národ maďarský mnoho při svém příchodu přejal od vyspělých, tu usedlých Slovanů.

Aby byla podpořena badatelská práce při vylíčení právního vývoje na Slovensku, odhodlali jsme se podati stručný přehled vývoje horního práva na Slovensku. Neboť právě tato část právního vývoje slovenského dokazuje velkou podobnost mezi historickými zeměmi a Slovenskem.²⁾

Slovensko bylo od dob pradávných zemí bohatou na drahé i jiné kovy. Snad zasahovaly sem i římské vlivy v době, kdy Římané obsadili Panonii. V době stěhování národů prošla zde celá řada národů. Po usazení slovanských kmenů v našich zemích náležela pak část Slovenska k říši Velkomoravské pod názvem Nitranska.

Již z této doby slyšíme ze zpráv kronikářů, že byla tehdy založena Šťávnice r. 745 a stejně tak i Kremnice r. 770 od Moravanů.³⁾ Šťávnice však v této nejstarší době jmenuje se Vannia. Jméno toto odvozují někteří od švévského panovníka Vannia, jak činí na př. Kachelmann.⁴⁾ Zycha však tvrdí, že pochází

1) Obsah tohoto pojednání přednesen v Právnické Jednotě v Praze.

2) Upozornil na tento rys právního vývoje v poslední době Chaloupecký a Krofta.

3) Zycha, Das böhmische Bergrecht des Mittelalters, Berlin 1900, I., str. 6.

4) Geschichte der ungarischen Bergstädte u. ihrer Umgebung I., 36.

ze slovanského jáma. Jméno Štávnice změněno bylo v maďarské banya, stalo se appellativum a označují se jím horní města vůbec.

V době 12. a 13. stol. stalo se dobývání drahých kovů intenzivnějším. Králové uherští povolávají proto zkušené horníky z ciziny.

Jest pravděpodobno pak, že příchod horníků do Uherska dál se ve století 12. a na počátku století 13. ze zemí Alpských. Neboť máme dosvědčeno, že manželka Ondřeje II. Gertruda na počátku století 13. přivedla sebou z Tirol horníky. V listině podávající nám o tom zprávy zovou se tito horníci »hospites austriaci, ferrifossores et cultores«. ⁵⁾ V jihotirolských zemích byly vyspělé horní řády již ve stol. 11. a 12., jak dosvědčují statuty Tridentské a Massanské. ⁶⁾ Některé předpisy horního práva Štávnického ukazují na podobnost mezi těmito statuty a právem Štávnickým. Zdá se tudíž, že ve zmíněné době dál se proud kolonizační horníků ze zemí Alpských na Slovensko a odtud patrně přešel do zemí našich na Moravu a do Čech. Tuto theorii vyslovil Zycha ve svém díle o českém horním právu a souhlasil s ním i Čelakovský referuje o jeho knize ve Sborníku věd právních a státních.

V polovici 13. století a koncem tohoto století nastala po zapuzení invase Tatarů nová kolonisace. Tentokrát brala se směrem jiným a sice hlavní proud šel ze Saska do zemí našich, na Slovensko a zasáhl i Sedmihradsko.

Byl to zvláště Bela IV., který volal do země cizí kolonisty. Tito kolonisté pocházeli většinou z Míšně. Zváni byli hospites, hosté. Při usazení v zemi poskytoval jim zvláštní privilegia osvobozuje je od různých povinností a poskytuje jim určitou samosprávu. Účel těchto privilegií naznačil v úvodě privilegia hostů Dobronivé a Babiné na Slovensku z roku 1254: ⁷⁾ »ut hospitum numerus magis ac magis augeatur«. Z roku 1255 zachovalo se nám privilegium Bystřice. ⁸⁾ Z tohoto privilegia se dovídáme, že Bystřice obdržela znamenitou výsadu pokud šlo o horní právo. Hosté tohoto města měli totiž platiti urburu ze zlata osmou část, ze stříbra a z ostatních kovů jen desátou část, ač ostatní města horní platila všeobecně část osmou. ⁹⁾

Z doby o něco pozdější máme privilegium Nitry z r. 1258 ¹⁰⁾ a z r. 1290 privilegium horního města Gelnice, které zachovalo se nám sice z doby Ladislava III., ale které v úvodě potvrzuje

⁵⁾ Kachelmann, l. c. I., 71.

⁶⁾ Fontes rerum austriacarum II. Abt. V. B. Codex Wangianus.

⁷⁾ Endlicher, Monumenta Arpadiana, 482.

⁸⁾ Endlicher, eod. l. 490.

⁹⁾ Timon Á., Ungarische Verfassungs- und Rechtsgeschichte, 257.

¹⁰⁾ Endlicher, l. c., 498.

privilegia, která Gelnici udělena byla již za Bely IV. i Štěpána V.¹¹⁾ Z této doby zachovalo se nám také privilegium Sasů ve Spiši z r. 1271, dané Štěpánem V. Sasům uděleno privilegium horní. V privilegii tomto v čl. 15. se praví, že panovník dává Sasům Spišským moc »querendi mineras et metalla in montanis, inuenta tollere, et suis usibus applicare.¹²⁾

Ve zmíněném privilegii města Bystřice z r. 1255 v závěru uděluje se hostům také osvobození od cla, podobně, jak požívají obyvatelé města Štávnice (quo hospites nostri de Schelmicz-banya gratulantur).¹³⁾ Město Štávnice jmenuje se tu tudíž Schelmicz, Sebnicz a z tohoto názvu pochází dnešní název německý Schemnitz. Kachelmann tvrdí, že název tento pochází z Míšně. Jak jsme se již zmínili, dříve nazývala se Štávnice — Vannia. Ve století 13. vystřídalo tudíž německé jméno starý slovanský název. První kolonisace německá ho sice zachovala, ale druhé německé kolonisaci neodolal.¹⁴⁾

Že proud kolonistů šel na Slovensko ve 13. století přes naše země Čechy a Moravu dokazuje nejen podobnost práva Štávnického s Jihlavským, jak později vylíčíme, ale i ten zjev, že na Slovensku objevuje se řada míst nesoucích stejné názvy se slavnými horními městy v našich zemích. Kachelmann uvádí, že tu němečtí kolonisté založili Kuttenberg, Schüttenhofen a Lukawicz, které jsou nyní ovšem spojeny jako předměstí Štávnice (na př. Schüttersberg). I jméno Jihlavy se objevuje v maďarském jménu Nové Vsi. V pramenech již r. 1297 nazývá se Iglóháza, dnes Igló. Rudná, která objevuje se již r. 1200 na Moravě, vyskytá se rovněž na Slovensku. Snad i Rabenstein na Slovensku má své jméno po moravském Rabštejnu a Zuckmantel v okolí Štávnice po slezském Zuckmantlu.¹⁵⁾

Také Štávnice patrně v této době obdržela od krále Bely IV. privilegia, když zváni byli noví kolonisté. To vytýká také úvod k t. zv. hornímu právu Štávnickému. Horní právo toto zachovalo se nám totiž v opise s n a d ze století 14. Horní právo Štávnické bylo sepsáno v německé řeči a spojeno je s městským právem Štávnickým podobně jako právo Jihlavské. Staří badatelé, zvláště Wagner, který Štávnické právo horní také vydal v Corpus iuris metallici r. 1791 (str. 163. a násl.) a maďarský badatel Kachelmann ve svém zmíněném díle o uherských horních městech, který rovněž horní právo Štávnické v závěru ku své knize vydal, soudili, že Štávnické horní právo pochází z doby Bely IV. ve formě, jak se nám

¹¹⁾ Endlicher, I. c., 613.

¹²⁾ Endlicher, I. c., 525.

¹³⁾ Endlicher, I. c., 490.

¹⁴⁾ Zycha, I. c. I., 32, p. 135.

¹⁵⁾ Zycha, I. c., 79.

zachovalo. Domnívali se pak, že Jihlavské horní právo je pozdější a že základem jeho je právo Štávnické. V mínění jejich utvrzovala je i ta okolnost, že znali pouze latinské texty obou redakcí Jihlavského práva. K těmto badatelům připojil se i Wenzel, který nově vydal horní právo Štávnické, způsobem o mnoho dokonalejším, než jak učinili badatelé dříve vzpomenutí. Wenzlovo vydání jest v VIII. sv. *Monumenta historica Hungariae*.¹⁶⁾

Tomaschek ve svém díle *Deutsches Recht in Oesterreich* upozornil na shodu městského práva Štávnického s Jihlavským a vzájemně je porovnal. Zycha konečně pokusil se o totéž s horním právem Štávnickým. Porovnával je totiž s Jihlavským právem, obsaženým v druhé redakci jeho a došel k zajímavým závěrům. Horní právo Štávnické ve velké své části přejímá obsah horního práva Jihlavského.

Prohlédněme i my obsah horního práva Štávnického. Štávnické horní právo obsahuje celkem 19 článků kromě dodatku. Jihlavské horní právo druhé redakce obsahuje článků 12.

V úvodě se praví, že z výslovného rozkazu krále Bely přísežní města Štávnice se usnesli na kodifikaci horního práva.

Článek první stanoví, že rychtář s radou má ustanoviti přísežného perkmistra (Bergmeister), který obdrží svůj plat z komory královské. Má také rychtář dosaditi přísežného rozdělovače hor ku prospěchu města. Ponechává tudíž Štávnické horní právo volbu perkmistra, úředníka, který má bdíti nad regálem královským, samotnému městu a liší se tím od horního práva Jihlavského. O regálu samotném podobně jako Jihlavské právo, horní právo Štávnické ustanovení nemá.

Již druhý článek Štávnického horního práva koresponduje s § 1. listiny Jihlavské druhé redakce, jednající o propůjčení horního práva. Dostačuje však podle horního práva Štávnického při propůjčení horního práva pečeť města Štávnice bez pečeti horních úřadů.

Článek 3. Štávnického práva horního obsahuje předpisy o výměře horního pole. Shoduje se tu s právem Jihlavským potud, že určuje výměr pole na délku 7 lánů, ale v lintu a hantu se liší, stanovíc míru těchto rozměrů na jeden lán. V článku 3. Štávnického horního práva přejaty jsou § 2., 5.—10. a § 12. z horního práva Jihlavského listiny B, při čemž § 10. jest přejat doslovně.

(Pokračovanie.)

¹⁶⁾ Wenzel napsal také velmi důležité dílo: *Magyarország bányászata-nak kritikai története*, 1880, kdež vydal v přílohách řadu pramenů k dějinám horního práva na Slovensku.